

Iluta Dalbiņa

Latviešu valoda

7. klasei

ZVAIGZNE ABC

811.174 (075.2)

Da 222

Aigara Truhina grāmatas un vāka dizains
Unas Leitānes ilustrācijas

Vāka dizainā izmantotas *Unas Leitānes* ilustrācijas.
Izmantotas *Vijas Kilblokas*, *Aigara Truhina*, *Pixabay.com* fotogrāfijas

Lūdzam ņemt vērā, ka ārējie resursi ir aktīvi darba publicēšanas laikā, taču Apgāds Zvaigzne ABC nav šo resursu īpašnieks, tādēļ nenodrošina to atjaunošanu vai darbību. Ārējie resursi var tikt laboti, papildināti, aizstāti vai dzēsti pēc katras vietnes īpašnieka ieskatiem.

Darba lapas un pielikumi pieejami maconis.lv/p/23

Lai piekļūtu tiešsaistes papildsaturam ar kvadrāt kodu (*QR* kodu), ir nepieciešams viedtālrunis vai planšetdators ar interneta pieslēgumu un kameru. Iespējams, ierīcē būs jāinstalē kāda no speciālajām kvadrāt kodu nolasišanas lietotnēm. Resursiem var arī piekļūt, datora interneta adreses laukā ierakstot grāmatā norādīto saiti.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

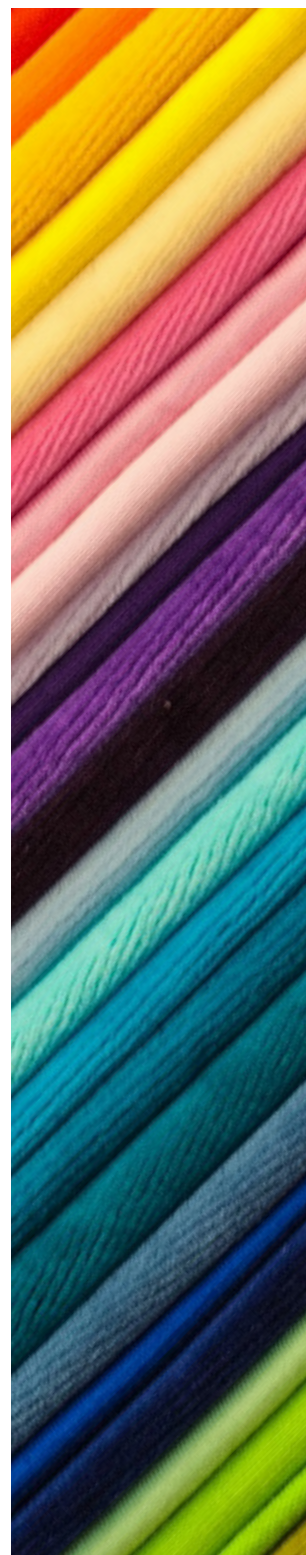
© Iluta Dalbiņa, 2023

© Izdevums, mākslinieciskais noformējums, Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-31-526-8

Saturs

Esi sveicināts 7. klasē	5
Kā strādāt ar grāmatu?	6
Tu jau proti	8
MĒS VĒROJAM UN DOMĀJAM, VĒRTĒJAM UN RAKSTĀM.	9
Domrakstu veidi	10
Soļi pārsprieduma rakstīšanā	15
Temats un virsraksts	15
Plānošana. Fakti. Argumenti	18
Melnraksts un tīrraksts	28
VALODA UN MĒS	31
Pārmaiņas valodā	32
Zinātniskās un populārzinātniskās valodas stils	39
Internacionālismi	44
Jaunvārdi. Okazionālismi	49
Daiļliteratūras valoda	53
DARBĪBAS, KUSTĪBAS, RĪCĪBAS VĀRDI	59
Darbības vārda nozīmes	60
Nenoteiksme	64
Personas. Laiki	69
Konjugācijas	76
LIETU UN VĀRDU NEPARASTĀS PUSES	91
Darbības vārdu kārtas	92
Darāmā kārtā	92
Ciešamā kārtā	96
Darbības vārdi divdabja formā	99
Lokāmie divdabji	103
Daļēji lokāmie divdabji	126

Nelokāmie divdabji	131
Divdabja teiciens	137
IZVĒLAMIES IZTEIKSMI	147
Darbības vārda izteiksmes	148
Īstenības izteiksme	150
Atstāstījuma izteiksme	157
Vēlējuma izteiksme	163
Vajadzības izteiksme	166
Pavēles izteiksme	172
Izteiksmes un laiki ciešamajā kārtā	177
BRĪNIŠĶĪGĀ PASAULE TUVUMĀ UN TĀLUMĀ	183
Prievārdi	184
Saikļi	194
Sakārtojuma saikļi	198
Pakārtojuma saikļi	205
Saikļu pareizrakstība un pieturzīmes teikumos ar saikļiem	210
Partikulas	214
SAKLAUSI, SADZIRDI, SASKATI!	227
Izsaukšanas vārdi	228
Vārdšķiru gramatiskie homonīmi	240
Mācību gadā apgūtā izvērtējums	245
TABULAS UN SHĒMAS	247

MĒS VĒROJAM UN DOMĀJAM, VĒRTĒJAM UN RAKSTĀM

Tu pētīsi pārsprieduma izveides un rakstīšanas procesu.

Tu pratīsi

- analizēt un vērtēt savu rakstīšanas pieredzi;
- formulēt pārsprieduma tematus;
- izveidot atgādni pārsprieduma rakstīšanas gaitai;
- izvēlēties un apkopot faktus pārsprieduma rakstīšanai, izmantojot dažādus avotus;
- uzrakstīt pārsprieduma plānu, uzmetumu, melnrakstu;
- rediģēt melnrakstu, ievērojot vienaudžu un skolotāja ieteikumus;
- izmantot citātus savu domu, uzskatu pamatošanai;
- pareizi lietot pieturzīmes teikumos ar citātiem;
- rakstīt pārspriedumu atbilstoši savai iecerei un šī domraksta veida nosacījumiem;
- vērtēt savu un klasesbiedru pārspriedumu pēc noteiktiem kritērijiem.

DOMRAKSTU VEIDI

Valoda ir kā upe, un mēs varam būt tikai acumirkļīgi vērotāji, izslāpuši ceļinieki, rūpīgi krastmalu saimnieki. Ja upes plūdums – valodas izjūta – mums saskan, kādu dzīves posmu varam paieties kopā, par valodas skanīgumu, plašumu, pacietību priecādamies un to rakstos iemūžinādami.

1. Lasi tekstu un uzraksti, kāda, tavuprāt, ir tā galvenā doma!

Tu ne vienu reizi vien jau esi rakstījis vēstījumus un aprakstus par dažādiem tematiem. Iespējams, tu esi dzirdējis arī par kādu domrakstu konkursu un varbūt pat piedalījies tajā.

Mēs, cilvēki, katru dienu vērojam un vērtējam visu, kas notiek ar mums un mums visapkārt. Tie ir gan katra cilvēka ikdienas sīkumi un norises, gan sabiedrības un pasaules notikumi. Par to, kas un kā notiek, lasām ziņās, sociālo tīklu ierakstos, ļaujamies grāmatu fantāzijas vai dzīves realitātes varai. Vai tev ir gadījies lasot iztēloties situāciju, kura aprakstīta grāmatā? Vai ir izdevies saklausīt visdažādākos trokšņus, sajust smaržas, gandrīz sadzirdēt iemīloto varoņu sirdspukstus? Droši vien, jo tev jau ir krietna pieredze, ceļojot valodas labirintos. Varbūt esi pierakstījis savas izjūtas, pārdomas personīgajā dienasgrāmatā?

Bieži vien ir ļoti svarīgi, ja vari rakstiski izstāstīt ne tikai interesantu atgadījumu, attēlot ievēribas cienīgu priekšmetu vai raksturot kādu sev nozīmīgu cilvēku, bet arī paust savus domas, uzskatus, vērtējumus, secinājumus. Šādu domrakstu veidot ir sarežģītāk, taču tu to noteikti iemācīsies.

Lai veicas arī šoreiz!

1. darba lapa

maconis.lv/qr/3521

2. Lasi teikumu, kurā ir pretrunīgas atziņas par rakstīšanu!

Rakstniece Regīna Ezera reiz ir izteikusies, ka “nekas nav vieglāk kā nerakstīt”, turpretī “nekas nav grūtāk, kā dabūt uz papīra pirmās rindas”.

2.1. Aplūko zīmējumus (11. lpp.) un pabeidz teikumos iesākto domu!

- Nekas nav vieglāk kā nerakstīt, jo ...
- Nekas nav grūtāk, kā dabūt uz papīra pirmās rindas, bet ...

2.2. Pārrunājiet uzrakstītos teikumus klasē!

2.3. Veidojiet domu mākonī, turpinot teikumu "Rakstīšana mani ..."! Izmantojiet līmlapiņas un pamatni (tāfeli, sienu vai tml.) līmlapiņu piestiprināšanai!

2.4. Pārrunājiet, kas kopīgs ir jūsu attieksmē pret rakstīšanu! Kā šī attieksme būtu maināma vai uzlabojama?

Turpmāk pievērs uzmanību arī grāmatu vāciņu attēliem pie mācību grāmatā izmantotajiem tekstiem. Cerams, šie teksti un attēli izraisīs tavu interesi un mudinās kādu no grāmatām izlasīt pilnībā. Par gūtajiem iespaidiem un atziņām tu varēsi dalīties ar klasesbiedriem literatūras stundās.

3. Lasi tekstu! Secini, kādas ir meitenes izjūtas pirms uzdevuma veikšanas! Kā vēl mēdz dēvēt domrakstus?

Nu būtu pienācis pēdējais brīdis ķerties pie skolotājas uzdotā mājasdarba. Taču pirmās dienas sajūsma par jauno klases audzinātāju un to, ka viņa mācīs literatūru, jau ir nedaudz noplakusi.

Ko nozīmē uzrakstīt par nozīmīgāko notikumu, kas ietekmējis līdzšinējo dzīvi? Skolotāja teica, ka šis sacerējums esot pirmais uzdevums literatūrā. Vai par to tiks atzīmes? Tad jau jāievēro arī domraksta pareizā uzbūve. Ievads. Iztirzājums. Nobeigums. Apakšvirsraksti, atkāpes, citāti. Visa līdzšinējā dzīve jāsaliek pa plauktiņiem un nišiņām kā krūzītes, kā glāzes un tases bufetē...

Drīzāk – skolotāja vēlējās saņemt no mums vēstuli. Pēc iespējas atklātāku un patiesāku. Bet vai esmu gatava palaist tikpat kā

izplatījumā savas domas par tuvākajiem cilvēkiem, runāt arī par izlikšanos, par meliem un slēpšanos?

Varbūt rakstīt pasakas veidā? Viegli un rotaļīgi. Stāstīt par labi zināmiem cilvēkiem un sākt, piemēram, ar vārdiem: *reiz bija...*

(Pēc Annas Skaidrītes Gailītes romāna
"Patrīcijas dienagrāmata")

3.1. Pastāsti, kāda līdz šim bijusi jūsu rakstīšanas pieredze!

- Kuros mācību priekšmetos jāraksta visvairāk? Kāpēc?
- Ko tu raksti brīvajā laikā – dienasgrāmatu, blogus jeb emuārus, komentārus sociālajos tīklos vai ko citu?
- Kā tu raksti visbiežāk – ar roku, izmantojot datoru vai citas viedierīces?
- Kas vēl tieši jūsu pieredzē saistās ar rakstīšanu?

Strādājiet pāri!

3.2. Pārrunājiet, kādas ir bijušas jūsu izjūtas pirms domraksta rakstīšanas un tā rakstīšanas laikā? Ko esat jutuši, kad domraksts ir pabeigts?

3.3. Uzrakstiet 3 secinājumus, paužot tajos atziņas par izjūtām, kas saistītas ar domraksta rakstīšanu!

3.4. Iepazīstiniet ar savu rakstīšanas pieredzi klasesbiedrus!

2. darba lapa

maconis.lv/qr/3521

Strādājiet grupā!

4. Apvienojieties divi vai trīs pāri! Atrodiet tīmeklī informāciju, kuros rakstu darbu konkursos jums ir iespēja piedalīties!

4.1. Veidojiet pārskatu par tiem rakstu darbu konkursiem, kuri jūs ieinteresējuši un kuros ir iespēja piedalīties šogad!

Dariet tā!

maconis.lv/qr/3524

- Noskenējiet kvadrātkodu, lai iegūtu informāciju par konkursiem no dažādām tīmekļa vietnēm.
- Patstāvīgi meklējiet informāciju par rakstu darbu konkursiem tīmeklī. Aplūkojiet dažādas Latvijas pilsētu un organizāciju vietnes.
- Atrodiet bibliotēkā žurnālu "Ilustrētā Junioriem" un noskaidrojiet, kādus konkursus piedāvā šis izdevums.
- Noskaidrojiet, vai šādus konkursus piedāvā arī citi žurnāli.
- Jautājiet skolotājam, vai viņam ir informācija par skolēnu iesaisti kādā no domrakstu konkursiem.

4.2. Diskutējiet un izvēlieties, kurā no rakstu darbu konkursiem jūs varētu piedalīties!

Strādājiet grupā!

4.3. Iepazīstiniet ar savu pārskatu, atklājumiem un secinājumiem pārējās grupas!

5. Atsauc atmiņā, kas ir vēstījums un kas – apraksts!

5.1. Izlozējiet lomu, kas jūs būsi, – vēstītājs vai aprakstītājs! Atbilstoši savai lomai izstāstiet viens otram kādu šīs dienas notikumu, piemēram, atgadījumu pa ceļam uz skolu, pusdienu pārtraukumā, kādā no mācību stundām, starpbrīdī!

Strādājiet pāri!

- Aplūkojiet shēmu un atsauciet atmiņā, kas ir vēstījums un kas – apraksts.
- Stāstītājs cenšas izmantot pēc iespējas precīzāk vēstījuma vai apraksta elementus savā stāstījumā.
- Klausītājs pievērš uzmanību klasesbiedra stāstījumam, nosakot tā veidu un elementus, kuri to raksturo.
- Pārrunājiet, kā jums izdevies veidot savu stāstījumu. Izmantojiet 1. pielikumu.

Dariet tā!

1. pielikums

maconis.lv/qr/3522

Domraksti

Vēstījums

Apraksts

Pārspriedums

3. darba lapa

maconis.lv/qr/3521

6. Lasi un rūpīgi izpēti stāsta fragmentu par slaveno detektīvu Šerlok Holmsu, pievēršot uzmanību izceltajiem vārdiem, vārdu savienojumiem un to nozīmei tekstā!

Mans draugs kaislīgi **aizrāvās** ar mūziku; viņš bija ne vien spējīgs izpildītājs, bet arī **neikdienišķs** komponists. Visu vakaru viņš nosēdēja pilnīgi laimīgs, viegli kustinādams garos, smalkos pirkstus mūzikas taktī; viņa gaiši smaidošā seja, valgās, aizplīvurotās acis ne ar ko neatgādināja Holmsu – pēdu dzinēju, nežēlīgo, slīpēto Holmsu, bandītu vajātāju.

Mani sajūsmināja, ka viņa apbrīnojamo raksturu veidoja divi pirmsākumi. **Man** bieži **nāca prātā**, ka viņa asredzība, satricinoša ar savu precizitāti, radusies cīņā ar dzejisku domīgumu, kas

VĀRDNĪCA

intuīcija – nojauta, apjausma, izjūta, kas balstās uz neapzinātu pieredzi

ir šā cilvēka **galvenā iezīme**. Es **labi zināju** un **apbrīnoju**, kādā netraucētā mierā viņš vakaros nodevās improvizācijām ar notīm. Tad, **manuprāt**, viņu pēkšņi sagrāba mednieka kaislība. **Vēroju**, kā Holmsam piemītošais izcilais domu spēks pieauga līdz **intuīcijai**. **Tāpēc** cilvēki, kas neko nezināja par viņa metodēm, sāka domāt, ka viņiem darīšana ar kādu pārdabisku būtni.

Vērojot viņu Sentdžeimsa zālē **un redzot**, cik pilnīgi viņš pakļāvijs mūzikai, es **jutu**, ka tiem, kurus viņš medī, klāsies bēdīgi.

(Arturs Konans Doils. “Rudo apvienība”)

Strādājiet pāri!

6.1. Apspriediet un atbildiet uz jautājumiem!

- Kāda ir izcelto vārdu un vārdu savienojumu nozīme?
- Ko jūs zināt par šo un tiem līdzīgu vārdu lietojumu domrakstos?
- Ko jaunu atklājāt par izceltajiem vārdiem un tekstu?

IEGAUMĒ!

Pārspriedums ir stāstījums, kura autors risina kādu problēmu, izsaka savus argumentus, vērojumus, vērtējumu, attieksmi un secinājumus.

6.2. Apkopojiet secinājumus klasē skolotāja vadībā!

7. Lasi tekstu! Sāc veidot atgādni vai domu karti par domrakstiem! Ierosmi un paraugu meklē 2. pielikumā!

Vēstījumā un aprakstā visiem secinājumiem un vērtējumiem ir palīgnozīme, bet pārspriedumā pati galvenā prasme ir pierādot secināt un novērtēt.

Pārsprieduma autors var analizēt un vērtēt

- sev nozīmīgu problēmu,
- mākslas darbu, tēlu vai tēlu grupu,
- sabiedrisku parādību.

Pārsprieduma kodolu veido autora spriedumi un to argumentācija.

Spriedums ir doma, atzinums, ko izsaka teikumā. Spriedumā var kaut ko apgalvot vai noliegt, paust pārliecību, nodomus, paredzējumus, neizpratni, cildinājumu, nopēlumu, interesi, satraukumu, sajūsmu.

Jēdziena “argumentēt” sinonīmi ir “pamatot”, “pierādīt”.

Ir svarīgi izvēlēties būtiskus un pārliecinošus faktus savu spriedumu pamatošanai. Latviešu tautas sakāmvārds māca: “Nemeklē graudus pie pelavām.”

Pārsprieduma galvenajai daļai raksturīga noteikta secība: spriedums → tā pierādījums → secinājums/-i.

2. pielikums

maconis.lv/qr/3522

IEVĒRO!

Argumenti ir spriedums vai vairāki, ar kuriem cilvēks vēlas pierādīt kādu citu spriedumu vai teoriju; **argumentācija** ir vairāku argumentu kopums, sprieduma plašāks pamatojums.

SOĻI PĀRSPRIEDUMA RAKSTĪŠANĀ

Temats un virsraksts

8. Sagrupējiet piedāvātos domrakstu virsrakstus 3 kopās pēc pašu izvēlētiem kritērijiem!

Strādājiet grupā!

Cilvēki, kuri mani visvairāk ietekmējuši.

Mana pilsēta/novads.

Pilsēta, kurā es gribētu atgriezties.

Pilsētas tēlojums J. Grīziņa stāstā "Vārnu ielas republika".

Mazās Billes Rīga.

Kur paliek laiks?

Kas veido manu pieredzi?

Kas ir brīnums?

Kāpēc jānoskatās filma "Brīnums"?

Lauku dzīves tēlojums J. Jaunsudrabiņa "Baltajā grāmatā".

Valoda – mans lepnums un gods.

Kam es teiktu paldies?

"Grāmatas ir daļa no pasaules elpas, tās iemāca paskatīties un ieraudzīt patiešām svarīgo." (*Ieva Nanija Gringofa*)

Grāmatas manā dzīvē.

Es lasu, tu lasi, mēs lasām.

Kādas mājas stāsts.

Es pēc 10 gadiem.

Pilsēta, kurā es dzīvoju.

Latvisko tradīciju spēks.

8.1. Salīdziniet savu veikumu ar pārējām grupām!

8.2. Diskutējiet klasē, par kuru no tematiem jūs varētu uzrakstīt domrakstu tagad un par kuriem tematiem jums būtu jāgatavojas papildus! Pamatojiet savus viedokļus!

ATSAUC ATMIŅĀ!

Temats ir problēma, fakts vai parādība, ko aplūko, iztīrā, pētī kādā tekstā vai mākslas darbā. Par tematu mēdz saukt arī īsu šāda aplūkojuma, iztīrāzājuma, pētījuma satura formulējumu jeb izteikumu.

Virsraksts ir teksta, daiļdarba, grāmatas nosaukums. Bieži virsraksts atklāj arī teksta tematu, taču reizēm virsraksts neatspoguļo tematu – tas atklājas tikai pašā tekstā.

9. Lasi informāciju par domrakstu veidiem pēc satura! Turpini veidot atgādni vai domu karti!

Domrakstus iedala gan pēc formas (vēstījums, apraksts, pārsprīdums), gan pēc satura.

Literārie domraksti ir cieši saistīti ar noteiktu literāro darbu. Domrakstā autoram jāparāda izpratne par izlasīto, jāprot to analizēt, gan atklājot savu attieksmi, gan izmantojot daiļdarbā paustos argumentus. Apgalvojumi un secinājumi jāpamato ar konkrēto tekstu, nevis vienīgi ar saviem vērojumiem vai minējumiem. Izmantojot papildmateriālu – atsauksmes, apceres, dienasgrāmatas, vēstules, zinātniskus pētījumus, monogrāfijas –, nedrīkst savu domrakstu pārvērst par citu autoru domu un atzinumu virknējumu.

Līdzīgi literārajiem domrakstiem ir arī tādi, kuros tiek vērtēts un analizēts cits mākslas darbs – kinofilma, teātra izrāde, gleznu izstāde, koncerts. Ja rakstītājs ļoti rūpīgi, mērķtiecīgi pievēršas mākslas darba analīzei, parasti šāda veida tekstus dēvē par **recenzijām**.

Domrakstus, kuros tiek izmantots ne tikai literārais materiāls, bet arī rakstītāja pārdzīvotais un pieredzētais, sauc par **nosacīti brīvajiem domrakstiem**. Šāda pārsprīduma izveidē svarīga ir ieinteresēta attieksme pret izvēlēto literatūras materiālu un problēmām, kuras tajā risinātas.

Brīvajos domrakstos temati nav saistīti ar literatūru, tāpēc reizēm mēdz rasties maldīgs priekšstats, ka tie ir visvieglākie, jo obligāti nav vajadzīgas literatūras zināšanas. Brīvie domraksti atklāj rakstītāja personību un vērtības. Šo pārsprīdumu tapšanā liela nozīme ir radošai domāšanai un iekšējai brīvībai. Lai uzrakstītu labu brīvo domrakstu, jābūt prasmei saskatīt un uztvert savdabīgo, neatkārtojamo tematā, kas ļaus izvairīties no tukšvārdības. Patiesībā šādus tekstus var rakstīt par jebkuru tematu, protams, neaizmirstot galvenās domraksta pazīmes un pārsprīduma īpašības.

9.1. Pārrunājiet klasē kopā ar skolotāju, vai pēc teksta izlasīšanas izprotat domrakstu iedalījumu pēc satura!

9.2. Izdomā un piedāvā katram domraksta veidam pēc satura vienu tematu un virsrakstu!

4. darba lapa

maconis.lv/qr/3521

10. Izpēti tabulu!

?	?
Interesantākie pasākumi skolā.	Sveika, skola!
Manas karjeras pakāpieni.	"Cik galvu, tik prātu." (Latviešu sakāmvārds)
Godīgums manā izpratnē.	Klusums.

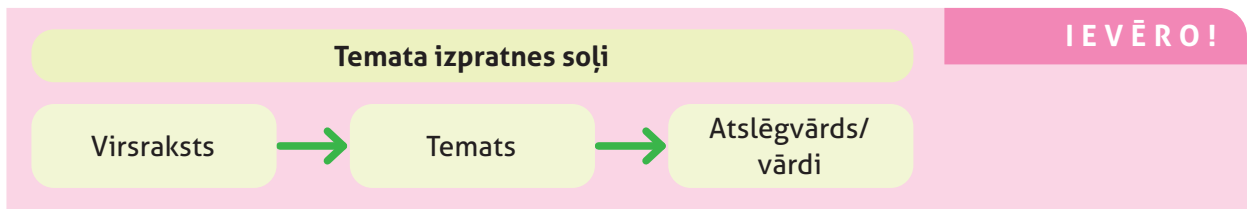
10.1. Secini, kurā tabulas ailē ir virsraksti ar skaidri nosauktu tematu (tematiskie virsraksti) un kurā konkrēts temats virsrakstos nav ietverts (netematiskie virsraksti)!

10.2. Veido tabulu savos pierakstos!

- Uzraksti tabulas ailu nosaukumus!
- Atrodi virsrakstos galveno jeb atslēgvārdu!

10.3. Piedāvā 2 vai 3 savus domrakstu virsrakstus katrā tabulas ailē!

11. Izpēti shēmu!

11.1. Izvēlies 3 virsrakstus no 8. uzdevuma (15. lpp.) un uzraksti katram virsrakstam izpratnes soļus!

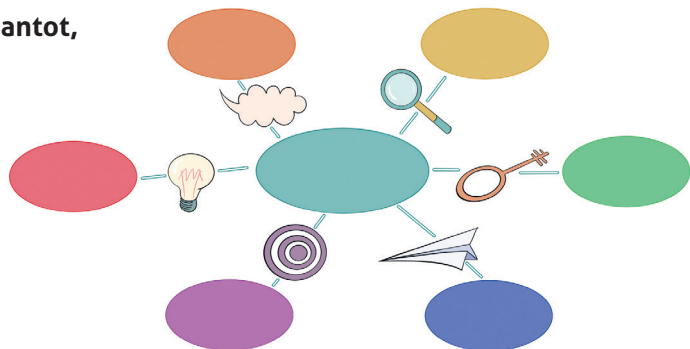
Virsraksts: "Cilvēki, kuri mani visvairāk ietekmējuši."

Temats: vissvarīgākie cilvēki manā dzīvē.

Atslēgvārdi: ietekmēt; mana dzīve.

Paraugs.

11.2. Pieraksti idejas, kuras varētu izmantot, rakstot pārsپردumu par vienu no tevis izvēlētajiem tematiem! Veido atbilstošu domu karti!

Plānošana. Fakti. Argumenti

Lai kaut ko paveiktu labi, nepieciešams veicamos darbus rūpīgi saplānot un zināt veicamo darbu secību. Būvējot māju, nevar sākt, piemēram, ar logu iebūvēšanu vai skursteņa mūrēšanu, jo vispirms jāieliek mājas pamati, tālāk jāceļ sienas, līdz nonākam pie jumta. Līdzīgi jārikojas, kad jāraksta pārsprīdums vai jebkurš cits domraksts.

Strādājiet pāri!

12. Izlasiet Māra Runguļa stāsta fragmentu! Sakārtojiet rindkopas pareizā secībā!

1. Pastiepis roku, Artūrs ieslēdza sienas lampu. Smagie soļi šķērsoja viņa istabas griestus, tad nedaudz pieklusa, bet drīz vien atkal atgriezās, lai pa citu maršrutu atbalsotos virs Artūra galvas.
2. Artūrs pāri galvai uzrāva segu. Jā, kāju redzēt vairs neredzēja, bet varēja dzirdēt, kā kāja smagi dimdina pa griestiem.
3. Īsi pirms pusnakts, pabeidzis datorā ierakstīt Madaras stāstu, Artūrs jutās tik noguris, ka, pat zobus neiztīrījis, ielīda gultā. Tiklīdz gaisma bija izslēgta, miegs viņu tūlīt iespieda spilvenā.
4. Savukārt Artūrs vieglāk par vieglu izslīdēja no savas istabas, tad klusītēm atvēra dzīvokļa ārdurvis un palūrēja kāpņu telpā. Tā bija tukša. Tālu jau nevajadzēja doties, lai nonāktu pie durvīm, kas veda uz bēniņiem.
5. Reizē Artūrs bija kaut kur tālu prom no visa, reizē atradās turpat savā istabā – redzēja tās baltos griestus, bet tie nebija apgaismoti ar ikdienas trīsžuburainās lampas gaismu. Griesti visā laukumā spīdēja it kā no iekšpuses, un tāpēc labāk varēja ievērot, ka griesti brīžam tik tikko manāmi savīļņojās un izliecās, it kā kādam spēkam pretojoties.
6. Šai ar spožu skārdu apsistajai ieejai priekšā skaidri bija saskatāma priekšskaramā atslēga. Artūrs pat paraustīja to. Aizslēgta! Pavisam apmulsis, bet mazliet nobijies, Artūrs atgriezās dzīvoklī un tiešā ceļā devās uz vecāku istabu.
7. Artūram zem segas sāka trūkt gaisa, un viņš piesardzīgi izbāza galvu ārā. Jocīgais griestu apgaismojums nu bija nodzisis – tie, kā parasti naktī, vīdēja tumši, bet smagie soļi augšā turpināja dunēt.

8. Tā tas turpinājās nenosakāmi ilgi, un Artūrs, to no apakšas vērojot, baidījās, ka griesti ilgi varētu neizturēt. Un tiešām – griesti drīz vien padevās, un virs Artūra galvas no tiem izlīda gara, kārna, sudrabaina kāja...
9. Kāds tagad, nakts laikā, staigāja pa bēniņiem! Beidzot Artūrs to bija sapratis. Un ne vienkārši staigāja, bet dimdināja kā no postamenta nokāpis piemineklis.

(Pēc Māra Runguļa garstāsta "Sniega cilvēki")

- Vispirms izlasiet tekstu katrs atsevišķi.
- Uzmanīgi lasiet tekstu otrreiz, domājot par to, kura varētu būt stāsta fragmenta pirmā un kura – pēdējā rindkopa. Vienojieties par tām.
- Izlasiet izvēlēto sākuma rindkopu un sameklējiet tekstā nākamo rindkopu, kura varētu saturiski sekot. Pierakstiet rindkopu kārtas numuru secībā.
- Izlasiet fragmenta sākumam pirmās divas rindkopas un atrodiēt nākamo, kas pēc satura varētu būt turpinājums. Tā rikoieties, līdz atlikusi jūsu izvēlētā pēdējā rindkopa.
- Pierakstiet rindkopu kārtas numurus atbilstošā secībā.
- Pārliedcinieties, vai esat izvēlējušies fragmentam pēc satura noslēdzošo rindkopu. Pierakstiet pēdējās rindkopas kārtas numuru.
- Lasiet tekstu tādā secībā, kādā esat to sakārtojuši.
- Pārrunājiet, vai viss sakārtotajā tekstā jums šķiet atbilstoši saturam. Ja nepieciešams, veiciet attiecīgus labojumus.

Dariet tā!

12.1. Salīdziniet savu veikumu ar teksta oriģinālo variantu

3. pielikumā!

12.2. Izdomājiet šī teksta fragmentam virsrakstu un formulējiet tematu!

12.3. Atrodiet tekstā un nolasiet tos teikumus vai frāzes, kuras raksturīgas aprakstam!

12.4. Uzrakstiet tekstam vienkāršo plānu!

3. pielikums

maconis.lv/qr/3522

IEVĒRO!

Vārds **formulēt** nozīmē mutiski vai rakstveidā izteikt kādu domu, atzinumu, lēmumu, jautājumu u. tml.

Strādājiat grupā!

12.5. Izvēlieties rindkopu un to papildiniet ar pārspriedumam raksturīgiem teikumiem!

12.6. Pārrunājiat klasē pieredzi, kāda jums radās, veicot uzdevumu!

13. Lasi tekstu un izvērtē, kura informācija tajā tev jau bija zināma un kura ir jauna!

Dabā daudzas parādības (piemēram, gadalaiki, viļņi jūrā) ir pakļautas noteiktam ritmam. Cilvēka dzīves kārtību laika ziņā arī bieži nosaka plāns. Ir rakstnieki, kas savu literāro darbu daļas un nodaļas vai nu ar virsrakstiem, vai bez tiem sakārto saskaņā ar rūpīgi pārdomātu plānu.

Tieši plānā vērojama autora domas mērķtiecība, izklāsta secība, domraksta kompozīcijas iezīmes. Plāns tev noteikti palīdzēs novērst izklāsta haotiskumu.

IEVĒRO!

Katrs plāna punkta formulējums ir arī kādas noteiktas teksta (arī domraksta) daļas virsraksts. Ir 3 veidu plāni:

- vienkāršais plāns ar trim vai vairākiem plāna punktiem;
- izvērstais plāns, kurā lielajiem punktiem tiek veidoti (pakārtoti) precizējoši apakšpunkti;
- trīsdaļīgais plāns, kurā tiek formulēts ievads, iztīrājums (bieži vien ar apakšpunktiem) un nobeigums.

13.1. Pārdomā un pastāsti, kurās dzīves jomās, tavuprāt, būtu nepieciešams noteikts plāns! Pamato savu viedokli!

13.2. Atsauc atmiņā un pastāsti, kurās situācijās plāns ir palīdzējis tev veikt kādu darbu, pasākumu vai īstenot ieceri?

14. Iepazīsties ar kāda pārsprieduma trīsdaļīgo plānu!

Cilvēki, kuri mani visvairāk ir ietekmējuši

Plāns.

Ievads. Kas un kāpēc mūs dzīvē var ietekmēt.

Iztīrājums.

1. *Vecāki – pirmie izpratnes veidotāji par pasauli, cilvēkiem, attiecībām.*
2. *Vienaudžu ietekmes dažādība:*
  - a) *klasesbiedri (manas rīcības klasesbiedru ietekmē);*
  - b) *vienaudži ārpus skolas (aicinājumi pamēģināt kaut ko jaunu).*
3. *Pieaugušo rīcības – manas rīcības pamats:*
  - a) *trenera vai skolotāja paraugs;*
  - b) *sabiedrībā zināma personība – atdarināšanas vērts paraugs.*

Nobeigums. Mana personība – daudzu cilvēku atspulgi.

14.1. Pārrunājiet, kas plāna veidotājam izdevies! Vai būtu iespējams uzrakstīt pārspriedumu, izmantojot šo plānu? Pamatojiet savu viedokli!

Strādājiet pāri!

14.2. Veiciet labojumus vai papildinājumus plānā, kurus uzskatāt par nepieciešamiem! Pārrakstiet pārveidoto plānu!

IEVĒRO!

Gan plāns, gan domu karte ir domraksta **uzmetums**, kas ir sākotnējais ideju pieraksts, teksta variants, kurš parasti vēl ir labojams.

14.3. Pastāstiet, ko jūs rakstītu pārsprieduma katrā rindkopā? Izsakiet minējumus, cik dažādi būtu klasē uzrakstītie pārspriedumi, ja tiktu izmantots šis plāns! Par ko tas liecinātu?

14.4. Izvērtējiet, kurš pārsprieduma sagatavošanas veids – plāns vai domu karte – ir piemērotāks, saprotamāks, vienkāršāks!

VĀRDNĪCA

konspekts – īss teksta vai runas svarīgākā satura pieraksts

15. Izlasi konspektu par to, kur iegūt pierādījumus, lai rakstītu pārspriedumu!

Pārspriedumā būtiski ir spriedumi un secinājumi, tāpēc pēc uzņemšanas jāizvērtē tajā pierakstītās idejas, domas un jāpārdomā, kādus faktus un argumentus izmantot, lai pierādītu apgalvojumus, kurus paust domrakstā.

Kur iegūt pierādījumus savā pārspriedumā paustajām atziņām?

I. Argumentācijai par literāru tematu var izmantot

- lasītā, pārdomātā daiļd. faktus un atziņas, kas atrodamas tekstā;
- citu rakstnieku, zinātnieku (literatūrzin. u. c.) uzskatus;
- rakstnieka dzīves faktus un izteikumus par savu darbu;
- savu pers. pieredzi.

II. Argumentācijai par brīvo tematu var izmantot

- pers. pieredzi (redzētais, dzirdētais, piedzīvotais, atklātais u. tml.);
- publikācijas presē (avīzēs, žurnālos), interneta portālos;
- inform. un atziņas no grām., radio, TV pārraidēm u. c.;
- sabiedrībā pazīstamu un cienījamu cilvēku uzskatus.

Ievēro labi!

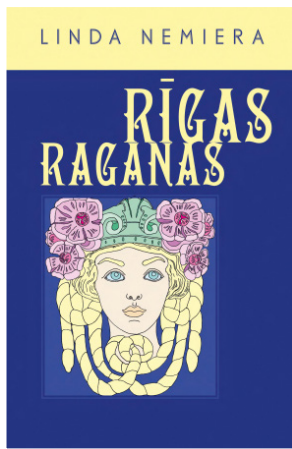
- Pierādījumi jāmeklē un jāizvēlas pašam.
- Tikai pareizi izvēlēti, piemēroti argumenti (no drošiem, ticamiem avotiem) ļauj pierādīt spriedumu.

ATSAUC ATMIŅĀ!

Plāna punktu formulējumos

- izsakies īsi un precīzi,
- neizmanto frāzes iekavās,
- plānu izkārto grafiski pēc parauga,
- nelieto darbības vārdu personu formas,
- ievēro interpunkcijas likumības!

- 15.1. Paskaidro, kāpēc konspekta tekstā lietoti dažādi vārdu saīsinājumi?
- 15.2. Pastāsti klasē, kuros konspektā nosauktajos avotos tu esi meklējis pierādījumus un argumentus savām domām, rakstot domrakstus līdz šim!
- 15.3. Kuros no minētajiem informācijas avotiem tu uzskati par droši ticamiem? Pamato savu viedokli!
- 15.4. Kuros avotos sastopamā informācija, tavuprāt, ir jāpārbauda? Kāpēc?

VĀRDNĪCA

smogs – spēcīgs lielu pilsētu un rūpniecības centru gaisa piesārņojums; dūmu, gāzu, miglas u. tml. kopums, kas veido šādu piesārņojumu

dilonis – plaušu slimība tuberkuloze

Silēzija – vēsturisks novads Polijā un Čehijā

16. Izlasi tekstu! Pievērs uzmanību tekstā raksturotajai personībai!

Karls Blahers bija viens no Ķeizarmeža netradicionālās apbūves atbalstītājiem. Grūti noticēt, ka vien pirms sešiem septiņiem gadiem šeit bija vien dažas pussabrukušas muižas un zvejnieku mājas. Tagad te slejas cits par citu lepņāki privātnami, ko apdzīvoja turīgie rīdzinieki. Ja rūpniekiem toreiz būtu ļāvuši vaļu, arī Ķīsezera krasti tagad būtu piesārņoti ar viņu gaisu smirdinošajām fabrikām.

Ķīmiķis, galvu noliecis, rimti soļoja pa celiņu, kas vijās cauri parka kokiem, dziļi ieelpojot mitro, smaržīgo gaisu. Viņš ienāda biezo **smogu**, kas pamazām pārņēma pilsētu savā varā. Tas bija neredzams naidnieks, kas ļaudīm nodarīja lielu postu. Garais klepus, plaušu karsoņi un **dilonis** – tas viss radās no dūmiem, ko pilsētnieki augām dienām rāva savās plaušās. Karls Blahers ne tikai bija pasniedzējs Rīgas Politehniskajā institūtā, bet arī rūpējās par rīdzinieku dzīves kvalitātes uzlabošanu, vadot pilsētas komisiju cīņā ar dūmiem. Viņš ticēja, ka daudzas modernās dzīves problēmas tiktu atrisinātas, ja cilvēki tiktu izglītoti attiecībā uz veselīga dzīvesveida ieguvumiem. Bija pienācis laiks pietuvināties dabai (..)

Šādu pastaigu laikā profesors Blahers centās rast jaunas idejas, kā ne tikai veiksmīgāk un labāk uzrunāt savus studentus, pamudināt tos izglītoties, bet arī likt saprast pilsētas vadībai, cik liels ieguvums nākotnei būtu rūpes par tās iedzīvotājiem jau šodien. Viņa pieredzes bagāža bija bagātīga – gan darbs Berlīnes laboratorijās, gan ražošanas vadība darvas fabrikā **Silēzijā** bija papildinājuši viņa teorētiskās zināšanas ar praktiskiem piemēriem no dzīves un padziļinājuši izpratni par industriju ietekmi uz apkārtējo vidi.

Karls Blahers bija apceļojis gan Rietumeiropas valstis, gan Krievijas impērijas centrālos reģionus, kur ļaudis dzīvoja daudz vienkāršāku, dabai tuvāku dzīvi, un nonācis pie secinājuma: lai kā arī cilvēks ar mašīnu palīdzību ir sevi uzcēlis iedomātā tronī, tomēr nākotnei ar to nepietiks. Tieši otrādi – mūsdienu sasniegumi bija jāizmanto, lai pietuvinātos veselīgākai, nepiesārņotākai dzīvei.

(Linda Nemiera. "Rīgas raganas")

16.1. Izpētiet spriedumu veidošanas shēmu!

Strādājiet pāri!

Spriedums: Karls Blahers bija progresīvs cilvēks.

1. arguments

2. arguments

3. arguments

16.2. Diskutējiet par argumentiem, ar kuriem pamatot spriedumu!

16.3. Iepazīstiniet ar saviem argumentiem klasesbiedrus! Seciniet, kuri trīs no dzirdētajiem argumentiem ir vispārliecinošākie!

17. Lasi pārspriedumu fragmentus par tematu "Kas ir mani visvairāk ietekmējis"! Raksturo, kādas atbildes domraksta autori snieguši uz tematā izvirzīto jautājumu!

1. Kas ir mani ietekmējis visvairāk? Gribētos pārliecinoši apgalvot, ka vecāki. Vai tas, ka mamma likusi katru iesākto darbu paveikt līdz galam, mani ir ietekmējis? Droši vien. Vai tas, ka tētis ļāvis kļūdīties arī šķietami vienkāršās lietās, piemēram, šķībi ieskrūvēta plauktiņa skrūve to nenoturēs ilgi vēlamajā vietā, neieeļļota riteņa ķēde čīkstēs un neļaus braukt pietiekami ātri, arī mani ietekmē? Jā. Par ietekmi varētu nosaukt jebkuru vecāku labi domāto piemēru vai paraugu.
2. Cilvēki nedrīkst būt vienaldzīgi nevienā situācijā. Izlasot Dzintara Tilaka romānu "M+A", es kādu brīdi domāju par galveno varoni Martu, kurš, mācoties tikai 6. klasē, spēj nesavtīgi, džentlmeniski palīdzēt nezināmai meitenei Annikai. Sākotnēji palīdzība ir sega, vakariņas, silta tēja, bet pamazām tā pārvēršas par meitenes aizstāvēšanu un taisnības meklēšanu. Arī pusaudži māk būt iejūtīgi, savus vienaudžus gandrīz vienmēr gatavi aizstāvēt, spēj paveikt lielas lietas, pat ja pieaugušie tam ne vienmēr tic.

3. Cilvēkiem vajadzētu ietekmēt vienam otru tikai pozitīvi, jo negatīvi ietekmēt laikiem būtu nepareizi. Visdažādākie cilvēki – vecāki, skolotāji, treneri – mani ir ietekmējuši tikai pozitīvi. To pašu es nevarētu teikt par draugiem, kuru ietekme nereti nav bijusi pati pozitīvākā. Gribu secināt, ka ietekmēties var visur un no visa.
4. Mani visvairāk ietekmē mūzika. Mūziku klausos, no rīta braucot uz skolu, lai nav jādzird sabiedriskā transporta murdoņa. Mūziku klausos starpbrīžos, jo mani kaitina klasesbiedru sarunas. Mūziku nereti klausos pat stundās, īpaši tad, ja ir jāraksta kāds garāks rakstu darbs, jo tad mūzika man palīdz koncentrēties. Tātad mūzika mani ietekmē ik uz soļa.

17.1. Noskaidro, kāda kļūda nenoteiktā vietniekvārda lietojumā pieļauta 3. fragmenta tekstā? Kā tu to labotu?

Strādājiet pāri!

17.2. Atrodiet pārspriedumu fragmentos faktus un izteiktos spriedumus par tiem!

17.3. Raksturojiet, kuri katrā domraksta fragmentā ir fakti un kuri – spriedumi!

IEVĒRO!

Ikviens parādība ir trīsdalīga – ar sākumu, gaitu un beigām.

Pārsprieduma daļas

ievads

iztīrājums

nobeigums

18. Izlasi pārspriedumu ievadus!

1. Cilvēki mums apkārt mēdz būt tik dažādi. Kaut kur esmu arī es. Esmu satikusi drosmīgus un glēvus, godīgus un melīgus, vienmēr priekpilnus un tādus, kuri visu laiku sadrūmuši, nikni vai apvainojušies. Kāda esmu es? Esmu pavasara vējš, slepena atvilknīte galdā un zvaigžņota augusta debess.

2. Es izlasīju M. Zālītes stāstu krājumu “Pieci pirksti”. Stāstīšu savā pārspriedumā par to, kā Laura jutās, kad atbrauca uz Latviju. Man patika stāsts “Ceļmalītes”, jo mana vecmāmiņa arī liek uz pušumiem ceļmallapas, kā arī rakstīšu par Lauras bailēm.
3. Mana saskare ar grāmatu pasauli sākās jau tad, kad pati burtus vēl nepazīnu, nedz arī lasīt mācēju. Tā bija vecāku un vecvecāku balsis uzburtā stāstu un pasaku pasaule, grāmatu krāsainie vāki un brīnišķīgas ilustrācijas ar pūķiem, princesēm, savādiem pilsētu un meža mošķiem.

IEVĒRO!

Ievadu var saukt par temata pieteikumu, jo tajā īsi jāpastāsta, par kādu tematā ietvertu problēmu autors izvēlējies rakstīt. Rakstītājam arī ieteicams rosināt lasītāja interesi par domraksta ideju jeb domraksta pamatdomu.

18.1. Izvērtē pārspriedumu ievadu saturu! Kādu problēmu, atziņu vai apgalvojumu pārspriedumu autori iecerējuši iztīrīt? Vai uzrakstītie ievadi rosina interesi? Pamato savu vērtējumu!

18.2. Nosaki katra pārsprieduma tematu!

19. Sarīkojiet klasē prātavētru un izdomājiet dažādus pārsprieduma tematus!

19.1. Izvēlieties 1 pārsprieduma tematu un uzrakstiet ievadu!

Strādāji grupā!

- Katrs grupas dalībnieks raksta savu ievada variantu, iekļaujoties skolotāja norādītajā laikā.
- Pēc tam grupā nolasi visus ievadus un izvēlieties veiksmīgāko vai arī veidojiet no visiem uzrakstītajiem ievadiem labāko variantu.
- Prezenti jiet savas grupas ievadu klasē.

Dariet tā!

19.2. Pārrunājiet klasē, kādas bija grūtības, problēmas, lai uzrakstītu ievadu!

19.3. Pārrunājiet, kam jūs pievērstu uzmanību, rakstot izvēlētajā temata iztīrījumu!

5. darba lapa

maconis.lv/qr/3521

Iztīrējums ir katra domraksta galvenā daļa. Iztīrējums ir ievadā izteikto apgalvojumu un citu spriedumu plānveidīgs, izvērsts izklāsts un pamatojums. Svarīgi ievērot teksta vienotību tā, lai visas iztīrējuma daļas būtu vienotas ar domraksta priekšmetu (atslēgvārdiem) un savstarpēji saistītas.

IEVĒRO!

Strādājiēt grupā!

19.4. Pārrunājiēt, kam jūs pievērstu uzmanību, rakstot izvēlētā temata nobeigumu!

IEVĒRO!

Nobeigums ir temata kopsavilkums. Domraksta autoram jāpaveic grūtākais – apvienot loģiku un jūtas (vispārinājumu un savas emocijas).

IEGAUMĒ!

Citāts ir burtisks izraksts no kāda teksta vai precīzi atkārtoti kādas personas vārdi.

Citāti

- piesaista uzmanību,
- noder domu pamatošanai,
- var būt atspēkojama atziņa,
- palīdz mērķtiecīgi paust noteiktu ideju.

20. Izpēti, kā lietotas pieturzīmes piemēros, kuros iesaistīts citāts!

1. **“Dzīve ir kā brauciens ar velosipēdu. Lai noturētu līdzsvaru, tev jāturpina kustēties,”** reiz izteicās dižais zinātnieks Alberts Einšteins.
2. Ceļā uz mērķi apstāties nekad nedrīkst, un to man vienmēr atgādina Alberta Einšteina vārdi: **“Dzīve ir kā brauciens ar velosipēdu. Lai noturētu līdzsvaru, tev jāturpina kustēties.”**
3. Alberts Einšteins dzīvi ir salīdzinājis ar braucienu uz velosipēda, un, **“lai noturētu līdzsvaru, tev jāturpina kustēties”**.
4. **“Dzīve ir kā brauciens ar velosipēdu. Lai noturētu līdzsvaru, tev jāturpina kustēties,”** – šie Alberta Einšteina vārdi man vienmēr atgādina, ka ceļā uz mērķi apstāties nekad nedrīkst.
5. Izcilais matemātiķis Alberts Einšteins esot izteicies, ka **“dzīve ir kā brauciens ar velosipēdu”**, un man kā kaislīgam velosipēdistam šī atziņa ļoti patīk. Tā taču ir patiesība – **“lai noturētu līdzsvaru, tev jāturpina kustēties”**.

20.1. Salīdzini piemērus! Kas citātu rakstībā ir kopīgs, kas – atšķirīgs? Pamato šīs atšķirības!

20.2. Iepazīstieties ar nosacījumiem, kuri jāievēro pareizrakstībā, iesaistot teikumā citātus!

1. Citātu var iesaistīt teikumā kā tiešo runu. Tādā gadījumā teikumā iekļautu citātu liek pēdējās. Citu pieturzīmju lietošanu nosaka teikuma uzbūve, bet lielo un mazo burtu lietošanu – tiešās runas novietojums.
2. Citātu var iekļaut teikumā arī kā savas atziņas sastāvdaļu. Ja iekļautais citāts neievada teikumu, to aiz pēdējām sāk rakstīt ar mazo burtu. Ja ar šādi iekļautu citātu teikums beidzas, punktu liek aiz pēdējām.

20.3. Kuram no citātu rakstības nosacījumiem atbilst katrs piemērs?

21. Izpēti attēlus un izlasi aforismus!

- “Ceļš paliek ceļš, dažādība tikai gājējos.” (*Reinis Kaudzīte, viens no pirmā latviešu romāna “Mērnieku laiki” autoriem*)
- “Ir trejādi cilvēki: vieni, kas rada un veido notikumus. Otrie, kuri vēro visu, kas notiek. Trešie ir tādi, kuri vaicā kā pēkšņi atmodušies: kas notika?” (*Rakstnieks Jānis Klīdzējs*)
- Latvietim zeme ir svēta, gandrīz svētāka nekā debess. (*Zenta Mauriņa, latviešu filozofe un esejiste*)
- “Ja tu spēj saskatīt skaistumu, tad tikai tāpēc, ka skaistums ir tevī pašā. Jo pasaule ir kā spogulis, kurā katrs redz sevi pašu.” (*Paulu Koelju, brazīliešu rakstnieks*)
- “Pretinieks, kurš atklāj mums mūsu kļūdas, ir daudz derīgāks par draugu, kas tās slēpj.” (*Leonardo da Vinči, izcila renesanses laika personība*)
- “Veiksminieks pilnveido paradumu būt izlēmīgam visos darbos.” (*Pasauleslavenais personīgās un profesionālās attīstības treneris Braiens Treisijs*)
- “Dusmojoties atstāj sirdī vietu arī izlīgumam.” (*Sena austrumnieku gudrība*)

21.1. Formulē četrus tematus pārspriedumiem par dzīves vērtībām tā, lai attēli būtu ilustrācija tavām idejām vai atziņām iespējamā pārspriedumā!

21.2. Uzraksti 4 atziņas par tev svarīgām vērtībām, kuras iekļautos tevis formulētajos pārsprieduma tematos! Izvēlies piemērotus aforismus savu atziņu pamatošanai! Divus citātus iesaisti kā tiešo runu, divus – kā daļu no teikuma!

Melnraksts un tīrraksts

22. Skaidro, kas ir melnraksts un kas ir tīrraksts! Nepieciešamības gadījumā izmanto elektronisko vārdnīcu Tēzauris (tezaurs.lv)!

22.1. Atbildi uz jautājumiem!

- Kā tu skaidrotu tādus jēdzienus kā “baltraksts” un “netīrraksts”? Kā tu tos vērtē?
- Kāpēc, tavuprāt, tie nav ieviesušies mācībā par domrakstiem un tādi netiek lietoti?

22.2. Pastāsti, kas ir noteikti jāņem vērā, pirms tu sāksi rakstīt pārspriedumu!

23. Uzraksti pārspriedumu “Ko es gribētu mainīt savā valstī (pilsētā vai pagastā)”! Izmanto pārsprieduma rakstīšanas shēmu!

6. darba lapa

maconis.lv/qr/3521

Dariet tā!

- Pārdomā tematu.
- Plāno saturu uzmetumā: raksti plānu vai domu karti, pieraksti idejas, argumentus, atrodi piemērotus citātus.
- Raksti melnraksta tekstu, izmantojot uzmetumu.
- Konsultējies ar klasesbiedriem un skolotāju.
- Pilnveido teksta saturu, formu un valodu, izmantojot konsultācijās gūtos ieteikumus un uzziņu literatūru (mācību grāmatas, vārdnīcas u. c.).
- Labo kļūdas un neprecizitātes.
- Papildini savu tekstu, ja tas nepieciešams.
- Raksti tīrrakstu.

Strādājiet grupā!

4. pielikums

maconis.lv/qr/3522

23.1. Izlasiet cits cita uzrakstītos pārspriedumus!

23.2. Vērtējiet klasesbiedru pārspriedumus pēc kritērijiem 4. pielikumā!

23.3. Uzrakstiet klasesbiedriem vērtējumu un ieteikumus, izmantojot 3P metodi!

IEVĒRO!

3P metode

Paslavē autoru par kaut ko labi paveiktu!

Pajautā autoram kaut ko par darba saturu vai rakstīšanas procesu!

Piedāvā autoram kādu risinājumu!

23.4. Izvēlieties grupas veiksmīgākā pārsprieduma autoru un izvirziet to "Autora krēslam"!

Strādāji grupā!

- Pārsprieduma autors apsēžas klases priekšā un skaļi nolasa savu domrakstu.
- Klasesbiedri izsakās par dzirdēto, uzdod autoram jautājumus un izsaka savu atzinību.

Dariet tā!

23.5. Izpēti zīmējumu! Secini, kura tajā neverbāli paustā attieksme, klausoties klasesbiedra domraksta lasījumu, līdzinās tavējai? Pamato savu izvēli un attieksmi! Pastāsti par to, ja šī attieksme ir citāda!

**NOVĒRTĒ
PRASMES!**

25. Veic pašvērtējumu par tematu "Mēs vērojam un domājam, vērtējam un rakstām"! Izmanto 5. pielikumu!

5. pielikums

maconis.lv/qr/3522

Nr. p. k.	Tematā apgūtā prasme	Mani secinājumi, kā es apguvu prasmi (kas izdevās/neizdevās)	Ko es darīšu, lai pilnveidotu šo prasmi?
1.	<i>Es protu analizēt un vērtēt savu rakstīšanas pieredzi.</i>		
2.			

1. Es protu analizēt un vērtēt savu rakstīšanas pieredzi.
2. Es protu formulēt pārsprieduma tematus.
3. Es protu izveidot atgādni pārsprieduma rakstīšanas gaitai.
4. Es protu izvēlēties un apkopot faktus pārsprieduma rakstīšanai, izmantojot dažādus avotus.
5. Es protu uzrakstīt pārsprieduma plānu, uzmetumu, melnrakstu.
6. Es protu rediģēt melnrakstu, ievērojot vienaudžu un skolotāja ieteikumus.
7. Es protu izmantot citākus savu domu, uzskatu pamatošanai.
8. Es protu pareizi lietot pieturzīmes teikumos ar citātiem.
9. Es protu rakstīt pārspriedumu atbilstoši savai iecerei un šī domraksta veida nosacījumiem.
10. Es protu vērtēt savu un klasesbiedru pārspriedumu pēc noteiktiem kritērijiem.